

ORMAN İÇİ KIR YERLEŞMELERİNDE EKONOMİK YAPI

Economic Structure of Rural Settlements in Forest

Yrd. Doç. Dr. Ali YILMAZ*

ÖZET

Bu çalışmada Doğu Karadeniz Bölümünde Giresun Dağlarının kuzey yamaçlarında yaklaşık 700 ile 1500 m. yükselteleri arasında dağılmış orman içi kır yerleşmesi konu edilmiştir (Harita 1).

Sınırlı geçim kaynaklarına sahip bu yerleşmeler, yörede ekonomik bakımdan en az gelişmiş yerleşmeler olarak dikkati çekmektedir. Sahip oldukları tarım toprakları orman alanları içinde küçük parçalar halindedir. Bunun yanısıra olumsuz meyil faktörü ve yükseltiye bağlı olarak değişen iklim şartları tarım faaliyetlerini alan ve tür bakımından oldukça sınırlandırmıştır. Bu nedenle tarım önemli bir geçim kaynağı olmamaktadır. Ormancılık ve geleneksel tarzda hayvancılık ise; iyi bir gelir getirmekten uzaktır.

Yerleşmeler mevcut gelir kaynaklarıyla kendi kendilerine yeterli olamamakta, köy halkı yetersiz gelirlerini köy dışı işçilik (gurbetçilik), mevsimlik tarım işçiliği ve belirli ölçüde yurt dışı işçilik gelirleriyle tamamlamak durumundadır. bunlardan özellikle gurbetçilik oldukça yaygındır ve aile ekonomisi içinde önemli bir yer tutmaktadır. Sınırlı geçim kaynakları, zamanla artan nüfus ve ihtiyaçları karşısında yetersiz kalmakta, artan ekonomik baskı nedeni ile yerleşmelerden göçler yaşanmaktadır.

Yörenin arızalı topoğrafyası ve yüksek eğitim değerleri ulaşımı olumsuz yönde etkilemiştir. Daha de önemlisi, yerleşmelerde pazara sunulabilecek ürün yok denecek kadar azdır. Bunun yanısıra yıllık gelir azlığı nedeniyle satın alma güçleri de düşüktür. Bu durum, ulaşımın gelişmesini ve çevre yerleşmelerle olan ilişkiyi önemli ölçüde azaltmaktadır.

ABSTRACT

This study has aimed at economic structure of a series of the regional forestry settlements, scattered among the hills, at about 700-1500 meters high, along the Giresun mountains' northern slopes in east Black sea Region (Map 1).

These settlements lacking sufficient food supplies, are economically consi-

* Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Coğrafya bölümü, Samsun.

dered to be the least developing ones in the region. Their cultivated areas are partly cleared as small land within the forest. The negative factor of the steep sloping land and the climatic changes according to the attitude make the agriculture quite limited both in land and plant. So the agriculture provides no enough living supply. The forestry and the traditional stockbreeding are not profitable. Owing to the insufficient living standard, the people try to find other ways of earnings such as going abroad, becoming temporary workers on different fields in the centers of industry out of the region. The limited resources leading the economy to the worse and because of the growing population of the settlements compel some people leave the settlements.

The hard topography and high steep slopes of the region have difficult transportation and marketing. The rate of buying power is low because of the annual income distribution among the people. This situation lessens the betterment of the transportation and connection between the neighboring centers.

As a matter of fact the forestry settlements, both in or out our study suffer the same problems in Eastern Black Sea Region. In this case, it is vital to value all possible potentialities in the solution of the problems in the region. This must be done in a regional development planing.

Giriş

Kır yerleşmelerinin iktisadi yapı özelliklerinin coğrafi açıdan incelenmesinin, söz konusu yerleşmelerde yaşanan problemlerin nedenlerinin iyi anlaşılması ve çözümü açısından ayrı bir önem taşımaktadır. Gerçekten kır yerleşmelerinin iktisadi yapılarının oluşmasında fiziki ve beşeri coğrafyalarından kaynaklanan birçok faktörler etkili olmaktadır. Fiziki şartlar, özellikle iktisadi faaliyet alanını belirlemekte, bu alanın boyutları ve niteliği insan tarafından değerlendirilerek, sonuçta yerleşmeler iktisadi özelliklerini kazanmaktadır.

Bu makalede Doğu Karadeniz bölümünde; Piraziz-Bulancak güneyindeki orman alanı içinde yer alan; Sofulu, Alibey, Ahurlu, Bayındır, Tokmaden Tandır, Aydınlar ve Derecikalanı köy ünitelerinin iktisadi yapı özellikleri coğrafi açıdan ele alınmış, mevcut iktisadi faaliyetler, yerleşmelerin coğrafi özellikleri ve potansiyelleri içinde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Elde ettiğimiz sonuçlar ortaya konularak, yerleşmelerin iktisadi durumlarının iyileştirilmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Arazideki gözlemlerimiz ve kaydettiğimiz bilgilerin yanısıra Giresun Orman bölge Müdürlüğü Or-köy şubesi ve İl Tarım Müdürlüğü İstatistik şubesinden elde ettiğimiz veriler çalışmamıza esas teşkil etmiştir.

Harita 1- Orman İçi Kır Yerleşmelerinin Dağılışı
Map 1- Map showing topography and location of the settlements

1. Türkiye'de Orman Köyleri

Orman alanları kırsal yerleşmeyi, dolayısıyla iktisadi faaliyetleri kısıtlayan bir faktör olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte Türkiye'de orman içinde ve orman kenarında yer alan yerleşmelerin sayıca ve yoğunluk fazlalığı dikkati çeken bir özelliktir. 1990 Nüfus sayımına göre 7488 adedi orman içinde 10 452 adedi orman bitişiğinde olmak üzere 17940 adet "köy" yerleşmesi bulunmakta ve buralarda 9.1 milyon kişi yaşamaktadır. bu durum ormanlarımız üzerinde yoğun bir nüfus baskısı bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Yapılan araştırmalara göre, Türkiye'de orman köylerinin temel geçim kaynağı ormancılık faaliyetleri değildir. Asıl geçim kaynakları tarım ve hayvancılık olmaktadır.¹ Ancak eğim fazlalığı, toprak sığlığı ve karasallığın kısıtlayıcı etkileri gibi olumsuzluklarla karşı karşıyadır. Daha çok geleneksel tarzdaki hayvancılık ise iyi bir gelir getirmekten uzaktır.²

Orman köylerinde geçim kaynaklarının sınırlı oluşu, artan nüfus ve ihtiyaçlar karşısında yetersiz kalması, temelde nüfus ve kaynaklar arasında bir dengesizliği ortaya çıkarmıştır. Normal yollarla geçimini temin edemeyen orman köylüsü, asgari şartlarda hayatını sürdürülebilmek için kaçakçılık yapmak, tarla açmak ve orman içine yerleşme vb. faaliyetlerde ormanların tahribine sebep olmaktadır. bu şekilde yılda 20.000 hektar orman alanı tahrib edilmektedir.³

Yine araştırmaların sonuçlarına göre; orman köylerinin sosyal ve ekonomik gelişkinlik düzeyi Türkiye ortalamasının altındadır. Beşer yıllık kalkınma planında orman köylerinin kalkındırılması iki kategoride ele alınmıştır. Bunlardan yerinde kalkındırılması mümkün olanlara; kredi sağlanarak, kooperatifleşerek, kalkındırılması yoluna gidilmesi, yerinde kalkındırılması mümkün olmayanların da başka sektörlere aktarılması öngörülmüştür. Nitekim orman köylerinin kalkındırılmasına yönelik olarak kredilendirme, istihdam etme, topraklandırma ve doğrudan kaynak aktarımı gibi başlıklar altında toplanabilecek çeşitli çalışma ve uygulamalar yapılmış olmakla birlikte hedeflenen başarı elde edilememiştir.

2. Araştırma Sahasının Genel Özellikleri

Yerleşmelerin bulunduğu sahada; Pazarsuyu deresi ve kollarıyla parçalanmış olan topoğrafya oldukça arızalıdır. Eğim dereceleri genelde yüksektir. İklimin ise; kıydan uzaklaşma ve yükselti artışı nedeniyle, denizin ılıman etkisinin kayb olduğu ve giderek sertleştiği gözlenir. Bu durum kır hayatını, özellikle tarım faaliyetlerini oldukça güçleştirmiştir.

1 DURUÖZ, E, ANIL, Y, ÇOBAN C (1974). Orman Köylüsünün Ormancılık Kesiminde ve Bölge Başmüdürlüklerindeki Kentlerde İşlendirilmesi Olanakları, Ormancılık Araştırma Ens. Ank.

2. EMİROĞLU, M. (1972) Türkiye Orman İçi Kırsal Yerleşmeleri

3 TÜSİAD (1991) Orman Raporu.

Orman içi kırsal yerleşmeleri Giresun Dağlarının kuzey yamacında, yaklaşık 700 ile 1500 m. yükselteleri arasında yer almaktadırlar. Orman alanları içinde küçük toprak parçaları üzerinde az nüfuslu mahalleler şeklinde dağılmış olan bu yerleşmeler, Pazarsuyu deresi ve kollarının yayılışına büyük ölçüde uymuşlardır.

Yörede kır (köy) yerleşmelerinin esasını mahalleler teşkil etmektedir. köy deyimi daha çok idari bir anlam taşır. Köyler iki ya da daha fazla mahallenin idari olarak birleştirilmesinden meydana gelmiştir. köy ünitesinin ortak mülkü olan camii, okul gibi yapılar genellikle köyü meydana getiren mahallelere göre merkezi bir konumda bulunmaktadır.

3. Orman İçi Kır Yerleşmelerinin Ekonomik Yapı Özellikleri

3.a. Tarım

Konumuzu teşkil eden orman içi kır yerleşmelerinde hayvancılık ve ormancılık başlıca iktisadi faaliyetler olmaktadır. Tarım ise; bu faaliyetlerin gerisinde kalır. Bunun nedeni de; söz konusu yerleşmelerde tarım yapılabilecek alanların yetersiz olmasının yanısıra, iklim ve toprak özelliklerinin tarım açısından taşıdığı olumsuzluklardır. Yerleşmelerin sahip oldukları tarım toprakları; orman alanları içinde, küçük parçalar halindedir. Bunun yanısıra, olumsuz meyil faktörü ve yükseltiye bağlı olarak değişen iklim şartları tarım yapılabilecek alanları oldukça sınırlandırmıştır.

Yerleşmelerin toplam arazi varlıkları içinde, tarım topraklarının oranı Alibey yerleşmesi (% 54) dışında, genelde düşüktür. Bu oran % 27.2 (sofulu) ile yüzde 4.9 (Tokmaden) arasında değişmektedir. Ancak tarım topraklarının azlığını; aile başına toprak miktarı ve toprakların mülkiyet itibarıyla dağılımı daha açık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Tablo 1- Yerleşmelerde Toplam Tarım Alanı ve Aile başına düşen toprak miktarı (dekar)
Table 1- Total Cultivated Area and The Amount of land for Each Family, 1992.

Yerleşme	Toplam tarım alanı (Da)	Toplam aile sayısı	Aile başına düşen miktar (Da)
Sofulu	2500	320	7.8
Alibey	990	65	15.2
Ahurlu	2690	286	9.4
Bayındır	2670	250	10.7
Tokmaden	1250	50	25.0
Tandır	4340	185	23.5
Aydınlar	8870	325	27.3
Derecikalanı	5610	180	31.2
Toplam	28920	1661	17.4

Kaynak: Giresun Orman bölge Md. Or-köy Şubesi Envanterlerinden hesaplanmıştır.

Tablo 2- Toprakların İşletme Büyüklüğü İtibarıyla Dağılımı (1992)**Table 2-** Distribution of Land in Accordance with the size of Households

Yerleşme	0-10 (Dekar)	11-25 (Dekar)	25 + (Dekar)
Sofulu	170	40	10
Alibey	15	20	10
Ahurlu	117	40	25
Bayındır	40	94	-
Tokmaden	10	20	5
Tandır	40	82	10
Aydınlar	130	120	20
Derecikalanı	50	35	15
Toplam	572	451	95

Kaynak: A.g.k.

Tablo 1 ve 2'nin incelenmesinden anlaşılacağı gibi; ailelerin genelde az bir toprağa sahip oldukları görülür.⁴ Sofulu, Ahurlu, Aydınlar ve Derecikalanı yerleşmelerinde ailelerin büyük bir kısmı 10 dekardan az toprağa sahiptir. Yerleşmelerin genelinde 0-10 dekar arası toprağı olanlar (572 hane) en büyük grubu (% 51.1) teşkil etmektedir. Yerleşmelerdeki toplam 1118 hanedan ancak 95 adedi (% 8.4) 25 dekarın üzerinde toprağa sahiptir.⁵

Genelde bahçe (fındık) tarımının yer aldığı yerleşmelerde (Sofulu, Alibey, Bayındır... gibi) tarım alanlarının daha az, tarla (mısır) tarımı yapılan yerleşmelerde (Tokmaden, Aydınlar, Derecikalanı) ise; nisbeten daha geniş olduğu görülmektedir. Burada şunu hatırlatmak gerekir ki; yerleşmelerin sahip oldukları topraklar ya da aile başına düşen miktarın değerlendirilmesinde; bu topraklar üzerinde yapılan tarım faaliyetlerinin verimliliği de göz önünde tutulması gerekir. Nitekim ileride ele alınacağı üzere; konumuzu teşkil eden orman içi kır yerleşmelerinde aynı tarım faaliyetlerinden elde edilen verim kıyı kesime nazaran oldukça düşüktür.

Yerleşmelerdeki toprakların tarıma uygunluğu açısından bakıldığında ise; yerleşmelerin sahip oldukları arazi varlığının yüzde 95.7'si işlemeli tarıma uygun

4. Tablo 2'deki toprakların mülkiyet itibarıyla dağılımı hane ölçüsünde verildiğinden ailelerin gerçekte daha az toprağa sahip olduğu burada gösterilememiştir. Yörede Pederşahi aile sistemi belirli ölçülerde devam etmektedir. bir hanede iki veya daha fazla ailenin oturduğu çokça görülen bir durumdur. Nitekim yerleşmelerdeki hane sayıları ile aile sayıları arasındaki farklılık da bunu açıkça ortaya koymaktadır. Mesela; 134 haneli Bayındır'da 250 aile, 220 haneli Sofulu'da 320 aile, 45 haneli Alibey'de 65 aile, 100 haneli Derecikalanı'nda 180 aile yaşamaktadır.

5. Verilere göre Ordu-Giresun yöresinde sahil kesiminde fındık tarımıyla uğraşan bir ailenin geçimini temini için asgari 40-50 dekar fındık bahçesine ihtiyacı vardır. İnceleme alanımızda ise, verim düşüklüğü nedeniyle bu miktarın çok daha fazla olması gerekmektedir.

olmayan VI, VII ve VIII. sınıf topraklardır. Ancak yüzde 4.3 kadarı işlemeli tarım için; dik eğim, şiddetli erozyon gibi olumsuzluklar yanında, iklime adapte olmuş bahçe ve tarla bitkileri yetiştirilebilir olan IV. sınıf topraklardan meydana gelmektedir. Tarıma en uygun topraklar olarak kabul edilen I., II. ve III. sınıf topraklar ise; yerleşmelerin arazi varlıkları içinde yer almamıştır. İşlemeli tarım yapılabilecek tek arazi olan IV. sınıf topraklar ise; inceleme alanımızda yer alan sekiz yerleşmeden üçünde hiç bulunmamakta, diğer beş yerleşmede ise; küçük parçalar halinde bulunmaktadır. İyimser bir düşünce ile; yerleşmelerdeki IV. sınıf toprakların tamamının tarıma açılmış olduğu düşünülse bile; toplam tarım alanının ancak yüzde 34'ü eder. Dolayısıyla orman içi kır yerleşmelerinin bulunduğu sahada yeni alanların tarıma açılması açısından herhangi bir potansiyel yoktur. Aksine tarıma açılmaması gereken alanlar, tarıma açılmıştır.

Tablo 3- Yerleşmelerdeki Toprakların Kabiliyet Sınıfları İtibariyle Dağılımı
Table 3- Land Capability Classes of Cultivated Lands.

Yerleşme	Arazi Kabiliyet Sınıfları (Dekar)							
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
Sofulu	-	-	-	-	-	-	9180	-
Alibey	-	-	-	-	-	-	1830	-
Ahurlu	-	-	-	3690	-	4840	17150	-
Bayındır	-	-	-	800	-	-	21130	-
Tokmaden	-	-	-	880	-	3700	20490	-
Tandır	-	-	-	1280	-	28530	31120	-
Aydınlar	-	-	-	3280	-	-	30340	600
Derecikalanı	-	-	-	-	-	29360	23590	-
Toplam	-	-	-	9930	-	66430	154840	600

Ailelerin sahip olduğu toprakların kullanımına gelince; yörede, kıyı kesiminde yoğun bir fındık tarımı yer alır. İç kesimlere doğru, yükselti artışına bağlı olarak değişen iklim şartları nedeniyle fındık tarımı giderek ortadan kalkar. Giresun Fındık Araştırma Enstitüsünün verilerine göre; ekonomik olarak fındık yetiştirilebilecek yükselti sınırı 750 m. dir. Konumuzu teşkil eden yerleşmelerin büyük bir kesimi bu sınırın dışında kalır. Bununla birlikte Ahurlu, bayındır, Sofulu yerleşmelerinde olduğu gibi, şartlar zorlanarak fındık tarımı 900 hatta 1000 m.ye kadar çıkarılmıştır. Ancak düşük sıcaklıklardan olumsuz etkilenmektedir. Verimi de kıyı kesime nazaran yarıya düşüktür.

Nisbeten daha alçak kesimlerde yer alan Alibey ve Tandır yerleşmelerinde, toprakların çoğu fındık tarımına ayrılmıştır. Diğer yerleşmelerde ise; büyük oranda mısır tarımı yer alır. Daha fazla yükseltiye sahip Tokmaden, Aydınlar ve Derecikalanı yerleşmelerinde tarım alanlarının tamamında mısır tarımı yapılmaktadır. Mısır bu kesimde iklim ve topoğrafya şartlarına iyi uyumuş bir bitki olarak, en çok yetiştirilen üründür. Mısır tarımı genelde ticari bir karakter taşımaz. En azından

yerleşmelerdeki birçok aile için böyledir. Daha çok kendi gıdalarını ve hayvanlarının yem ihtiyacını karşılamaya yönelik bir faaliyettir.

Yerleşmelerin bulunduğu sahada, yıllardır kadastro işlemlerinin eksikliği, orman sınırlarının belirsizliği, daha çok kaçak olarak orman alanlarının açılmasıyla elde edilmiş topraklarda emniyetli ve verimli bir tarım faaliyetini engellemektedir.

Sonuçta toprağın miktar olarak azlığının yanısıra, yükseltiye bağlı olarak değişen iklim şartları ve toprak özellikleri nedeniyle tarımın belli ürünlerle sınırlı kalması ve verim düşüklüğü, toprak yetmezliğini bir kat daha artırmaktadır. Topraklar üzerindeki nüfus başkasının artmasına bağlı olarak da orman tahribi gündeme gelmektedir.

3. b. Hayvancılık Faaliyetleri

Sahip oldukları mera alanlarının yanısıra, yöredeki yayla sahalarına yakın olan orman içi kır yerleşmeleri, hayvancılık faaliyeti açısından önemli bir potansiyele sahiptirler. Bu nedenle hayvancılık; söz konusu yerleşmelerde başlıca iktisadi faaliyetlerden biri olmuştur.

Hayvancılık faaliyetinde büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık birlikte yer alır. Ancak, asıl ticari karaktere sahip olan küçükbaş hayvancılıktır. Bunların hayvan varlığını da genelde koyun teşkil etmektedir.

Ticari karakterli küçükbaş hayvancılık, yaylacılık tarzında otlak hayvancılığıdır. Yerleşmelerde hayvanların otlatılabileceği mer'a alanları yeterli değildir. Bunun yanısıra, bahar ve yaz aylarında ekili-dikili alanların korunması açısından tarla ve bahçelerde otlatma imkanı da sınırlıdır. Buna karşılık yayla sahaları bu dönemde hayvanların otlatılabilmesi için geniş imkanlar arz eder.

Yaylacılık, hayvancılık yapan aileler açısından büyük önem taşımaktadır. Aslında bunun da ötesinde, yaylacılık, konumuzu teşkil eden orman içi kır yerleşmelerinde kır yaşamının ve iktisadi hayatın vazgeçilmez bir parçasıdır. Bu tarz bir faaliyetde hayvanları yaklaşık altı-yedi ay kadar (Nisan-Ekim arası dönemde) otlatma imkanı vardır.

Yerleşmelerdeki halkın büyük bir kesimi yaylacılık hareketine katılmaktadır. Yaylalara göç; bahar mevsiminde yaylada karların erimeye yüz tutmasıyla başlar. (Yaklaşık 20 Nisan-10 Mayıs tarihleri arasındadır). Bununla birlikte sürü sahipleri daha erken hareket ederek, asıl yayla sahalarına göre karların daha erken eridiği orman alanları içindeki bir kısım otlaklara ya da yayla sahalarının alçak kesimlerindeki otlak alanlarına hayvanlarını sevk ederler. Buralarda yaklaşık 20 gün ya da bir ay kadar otlattıktan sonra, yazı geçirecekleri asıl yayla sahalarına çıkarlar.

Yayla mevsiminde aile fertlerinin hepsi yaylaya çıkmayıp, bir kısmı köyde kalmaktadır ve köyde kalanlarla yaylaya çıkanlar duruma göre yer değiştirebilmektedir. böylece; Yayla mevsiminde halkın köyle bağlantıları devam etmektedir.

Yaylalara küçükbaş hayvanların yanısıra, daha çok kendi ihtiyaçları için besledikleri büyükbaş hayvanlarda çıkarılır. Yayladaki hayvancılık faaliyeti; hayvanların geniş otlaklarda otlatılmasına ve elde edilen hayvan ürünlerinin değerlendirilmesine dayanmaktadır. Bunların yanısıra kışın hayvanların beslenmesi için ot yetiştiriciliği de yapmaktadır. Aileler elde ettikleri hayvan ürünlerini (peynir-Tereyağı-yapağı vb.) pazartesi günleri Çambaşı yayla merkezinde kurulan pazarda araçlara satmaktadırlar. İlçe pazarlarına ulaşma imkanı olanlar, ürünlerini daha yüksek fiyatla satabilmektedirler.

Çambaşı yayla pazarında canlı hayvan satımı da önemlidir. Yayla halkı ihtiyaçlarını da bu pazardan karşılamaktadır.

Geçici yerleşme sahaları olan yaylalarda, havaların soğumasıyla asıl yerleşme sahalarına dönüş başlar. (Ekim sonu-Kasım başı). Yayla dönüşünde, hayvancı aileler sürülerini doğrudan yerleşmelere indirmezler. yaylaya çıkışta olduğu gibi, ama bu sefer ters yönde olarak şiddetli soğukların daha geç başladığı, orman kenarı ya da orman içinde yer alan daha alçaktaki otlak sahaların (güzlelere) indirirler. Yaklaşık yirmi gün kadar hayvanlar buralarda otlatılır. Daha sonra buralarda da havaların soğumasıyla daimi yerleşmelerine inerler.

Kışın ahırda hayvaların beslenmesinde; yazın yaylada bağlak alanlarından biçilip kurutulan otlar önemli yer tutar. Kışın hayvanların ahırlarda beslenmesi güç ve masraflı olmaktadır. bu nedenle bazı aileler hayvanların bir kısmını kıştan önce satarak hayvan sayısını azaltma yoluna gitmektedirler.

Tablo 4- Yerleşmelerdeki Hayvan Varlığının Hanelere Göre Dağılımı (1992)
Table 4- The Number of Animals by Households, 1992.

Yerleşme adı	Toplam Hane sayısı	Hanelere Göre Hayvancılık İşletmeleri								
		SIĞIR			KOYUN			KEÇİ		
		Hiç olmayan	1+4 baş	5+ baş	Hiç olmayan	1+10 baş	11+ baş	Hiç olmayan	1+10 baş	11+ baş
Sofulu	220	10	185	25	160	20	40	220	-	-
Alibey	45	5	37	3	25	14	6	45	-	-
Ahurlu	182	-	162	20	117	15	50	182	-	-
Bayındır	134	2	92	40	50	54	30	134	-	-
Tokmaden	35	-	30	5	32	-	3	35	-	-
Tandır	132	-	92	40	32	50	50	132	-	-
Aydınlar	270	10	190	70	50	200	20	270	-	-
Derecikalanı	100	-	50	50	30	50	20	100	-	-

Kaynak: Giresun Orman Bölge Müd. Or-Köy Şubesi Envanterleri

Hayvancılık extansif karakterine rağmen tarıma göre nisbeten daha iyi gelir getirmesinin yanısıra, kendi hayvan ürünleri ihtiyaçlarını karşılamaları ve hemen paraya çevrilebilir bir zenginlik olması gibi nedenlerle ailelerin geçimlerinde önemli bir dayanak olmaktadır.

3.c. Ormancılık

Orman içi kır yerleşmeleri, hiç şüphesiz ormanlarla türlü ilişkiler içindedir. Orman varlığı, bu yerleşme insanları için eskiden beri önemli bir gelir kaynağı olmuştur. Ormanla ilgili gelirlerin başında ise; orman işçiliği gelmektedir.⁶ Ormanlardan her yıl alınacak hammadde odun miktarı tesbit edilmekte, ve kesimi yapılacak ağaçlar tayin edildikten sonra, orman şefliğince orman köyü kalkınma kooperatiflerine ya da orman köylülerine bir nevi ihale edilmektedir.

Orman işçiliği, yılda iki, üç ay gibi kısa süreli, mevsimlik bir faaliyettir. Bu nedenle köy halkı için ancak çalışıldığı dönemde geçim kaynağı olmaktadır. Ayrıca istihdam açısından bir güvence olamamakta, yıldan yıla iş bulma imkanı değişmektedir.

Konumuz teşkil eden orman içi kır yerleşmeleri genelinde 1991 yılında, orman işçisi olarak çalışanların, yerleşmelerdeki toplam işgücü içindeki oranı yüzde 11.25 gibi düşük bir değerdedir.

Yerleşmeler arasında ise; yüzde 0 (Alibey) ile yüzde 18 (Bayındır, Tandır, Derecikalanı) arasında değişmektedir (Tablo 5). Verilerin de ortaya koyduğu gibi; orman işçiliğinde, yerleşmelerindeki mevcut iş gücünün küçük bir kesimi istihdam edilebilmektedir. bu durum orman içi kır yerleşmelerinde temel geçim kaynağının ormancılık olmadığını da ortaya koymaktadır.

Tablo 5- Yerleşmelerde, 1991 yılı içinde, orman işçisi olarak çalışanlar ve bunların toplam işgücü içindeki oranları

Table 5- Forest workers and Their percentage in Total Labour Force, 1991.

Yerleşme	Orman işçisi sayısı	Toplam işgücü içindeki oranı (%)
Sofulu	52	10
Alibey	-	-
Ahurlu	32	5
Bayındır	75	18
Tokmaden	14	16
Tandır	70	18
Aydınlar	49	5
Derecikalanı	55	18

Kaynak: Giresun Orman bölge Müd. Or-Köy Şubesi Envanterleri

Not: Toplam iş gücü (15-64 yaş arası kadın-erkek nüfusu toplamı) ile ilgili veriler aynı kaynaktan alınmıştır.

6. 6831 sayılı orman kanununa göre; ormancılık çalışmalarının gerektirdiği işgücü ihtiyacının özellikle orman köylerinden sağlanması mecburiyeti vardır. Bununla ilgili olarak orman köylüleri, ağaç kesimi, ağaçlandırma, orman bakım çalışmaları, nakliye ve orman yolları inşaatı gibi işlerde istihdam edilmektedir.

Orman işçiliği dışında, orman köylülerinin zati yakacak ihtiyaçlarının karşılanması, belli bir miktar orman ürününün orman işletmesinden küçük fiyatla satın alıp, piyasada serbest fiyatla satabilmesi gibi gelirleri de vardır. Ancak sözkonusu gelirler yeterli olmaktan uzaktır. Bu gelirlerin yıldan yıla değişmesi de ayrı bir olumsuzluktur.

Yerleşmelerin, zaman içinde nüfuslarının artmasına karşılık; gerek ormanın kalite ve miktar olarak azalması, gerekse orman kullanımıyla ilgili getirilen kısıtlama ve yasakların daha etkili uygulanması gibi nedenlerle, ormanla ilgili gelirleri geçmişten günümüze giderek azalmıştır. Özellikle orman işçiliğinde istihdam olma imkanının önemli ölçüde azaldığını incelemelerimizde tesbit ettik.

3.d. Yerleşme Dışında İşçilik Faaliyetleri

Orman içi kır yerleşmelerinde yaşayan bir çok aile, yerleşmelerdeki mevcut iktsadi faaliyetlerden (tarım-hayvancılık ve ormancılık) geçimini temin edecek yeterli geliri elde edememektedir. Yetersiz gelirlerini dengelemek için, yerleşme dışında işgücü olarak çalışmaktadır. bu çalışma iki farklı şekilde olmaktadır. Bunlardan birincisi; tarım işçisi olarak, kıyı kesimde, fındık hasadı (toplanması) zamanında, yaklaşık bir ay kadar çalışmak şeklindedir. Fındık ürününü belirli kısa bir süre içinde toplanması gereği ve el işçiliğine dayanan bir faaliyet olması gibi nedenlerle, söz konusu dönemde fındık toplama işçisine ihtiyaç duyulmaktadır. Fındık tarımının yer almadığı orman içi kır yerleşmeleri halkının bir kısmı, fındık toplama işçisi olarak kısa süreli çalışma imkanı bulmaktadır. Yine az da olsa, benzer bir iş gücü hareketi, çay tarımına bağlı olarak Trabzon, Rize yöresine yapılmaktadır.

İkincisi ise; iş bulma imkanlarına bağlı olarak, yılın belirli bir kısmında, genelde Türkiye'nin batı kesiminde yer alan büyük şehirlerimiz de işçi olarak çalışmak şeklindedir. Yörede "gurbetçilik" olarak adlandırılan bu geçici iş gücü göçü; birincisine nazaran daha geniş kapsamlı ve etkili olmaktadır. Daha çok 15-30 yaş arası genç nüfusun katıldığı bu geçici göç hareketi; daimi göçlere dönüşme eğilimi taşımakta ve zamanla daimi göçlere dönüşmektedir.

Tablo 6- Yerleşmelerdeki gurbetçi sayısı ve toplam işgücü içindeki oranı (1992)
Table 6- The Number and percentage of Causal Worker in total Barour Force, 1992.

Yerleşme	Gurbetçi sayısı	Toplam işgücü içindeki oranı (%)
Sofulu	125	23.7
Alibey	35	26.3
Ahurlu	150	25.4
Bayındır	30	6.9
Tokmaden	-	-
Tandır	70	18.0
Aydınlar	150	16.8
Derecikalanı	30	9.8

Kır yerleşmelerinden yapılan, bu geçici işgücü göçünü (gurbetçiliği); kesin rakamlarla ortaya koyma imkanımız yoktur. Ancak, söz konusu yerleşmelerde yaklaşık olarak tesbit ettiğimiz gurbetçi sayısı aşağıdaki gibidir.

Gurbetçilik, bu yerleşmelerin ekonomilerinde önemli bir yer tutmaktadır. Hemen her aileden, bu harekete katılanları bulmak mümkündür. Tablo'danda işlenebildiği gibi; bazı yerleşmelerde gurbetçilerin toplam işgücü (15-64 arası yaş grubu toplamı/ içindeki oranı yüzde 25'in üstüne çıkmaktadır. Yani her dört iş gücünden birisi bu harekete katılmaktadır. Gurbetçi olarak çalışmak üzere köyden ayrılanların genelde erkek nüfus olduğu düşünülürse, her iki erkek işgücünden birisini gurbetçi olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu geçici, iş gücüne katılanların geçmişten günümüze giderek arttığı da diğer bir gerçektir.

3.e. Yurtdışı İşçilik

Yurtdışı işçilik, yerleşmeden, yerleşmeye farklılık göstermekle beraber orman içi kır yerleşmelerinin iktisadi yapıları içinde belirli bir yeri vardır. Nitekim yurt dışında çalışanların, kır yerleşmelerindeki ailelerine ya da yakınlarına düzenli bir kaynak aktarımı söz konusudur. Dolayısıyla az da olsa nüfusun bir kısmının geçimi, yurt dışı işçilikle yakından ilgilidir. yurt dışında çalışanların yerleşmelere göre dağılımına bakıldığında, Ahurlu yerleşmesi dışında sayıca fazla olmadığı görülür. Bayındır, Tokmaden, Derecikalanı yerleşmelerinde ise; yurt dışında çalışan yoktur. Toplam 286 ailenin yaşadığı Ahurlu'dan 45 kişi yurt dışında çalışmaktadır. Yerleşmedeki toplam işgücü içindeki oranı yüzde 7.6'dır. Ekonomik yapı özelliklerini ana hatlarıyla ortaya koymaya çalıştığımız, orman içi kır yerleşmeleri; mevcut gelir kaynakları ile

Tablo 7- Yurt dışında işçi olarak çalışanların yerleşmelere göre dağılımı (1992)

Table 7- Distribution of Labour Force Abroad, 1992

Yerleşme	Yurt dışındaki işçi sayısı
Sofulu	2
Alibey	4
Ahurlu	45
Bayındır	-
Tokmaden	-
Tandır	4
Aydınlar	8
Derecikalanı	-

kendi kendilerine yeterli olamamakta ve ekonomik olarak dışarıya (dışardan kaynak aktarımına) bağımlı durumdadırlar. Böyle bir ekonomik yapıda, yerleşmelerin nüfuslanma konusunda dikkate değer bir gelişme göstermedikleri, aksine yerleşmelerden yapılan göçlerle nüfuslarının geriledikleri görülür. Özellikle 1965'den bu yana etkili olan göçler, 1980 sonrasında bir kısım yerleşmelerde mutlak nüfus azalmasına varan boyutlara ulaşmıştır.

Tablo 8- Yerleşmelerin 1965-1990 yılları arası nüfus miktarları.
Table 8- Population of the Settlements in period of 1965 to 1990.

Yerleşme	1965	1970	1975	1980	1985	1990
Sofulu	982	797	974	969	1027	948
Alibey	-	210	279	251	306	240
Ahurlu	884	802	889	972	1081	1057
Bayındır	637	682	733	754	836	776
Tokmaden	227	219	187	198	172	152
Tandır	558	636	653	677	757	698
Derecikalanı	591	655	563	636	669	547

Sonuç ve Öneriler

Konumuzu teşkil eden, orman içi kır yerleşmeleri, kısıtlı gelir kaynakları ile kendine yeterli olmaktan uzaktır. Nüfus ve gelir kaynakları arasında var olan bu dengesizlik; zaman içinde yerleşmelerin nüfuslarının artmasıyla, daha açık bir hale gelmiştir.

Söz konusu yerleşmelerde, aileler az bir toprağa sahiptir. Bunun yanısıra, yükseltiye bağlı olarak değişen iklim şartları nedeniyle, tarımın belli ürünlerle sınırlı kalması ve verim düşüklüğü, tarımın büyük çapta önemini kaybetmesine yol açmıştır.

Aileler yetersiz olan tarım topraklarını artırma girişimini orman açarak sürdürmüşlerdir. böylece orman kaynaklarının aleyhine olarak, çoğu zaman tarıma uygun olmayan topraklar tarıma açılmıştır.

Hayvancılık ise; mevcut potansiyelin iyi değerlendirilememesi, ve hayvancılığın geleneksel anlayışla yapılması gibi nedenlerle, iyi bir gelir getirmekten uzaktır. Ormancılık eskiden beri önemli bir gelir kaynağı olmuştur. Ancak zamanla ormanların saha ve kalite olarak azalması ve getirilen yasaklama ve denetimlerle, ormandan elde ettikleri gelirleri de giderek azalmıştır.

Böyle bir iktisadi yapı içinde; ailelerin, geçimlerini temin edecek yeterli geliri elde etmeleri mümkün olamamaktadır. Yetersiz gelirlerini tamamlamak için, özellikle Türkiye'nin batısında yer alan büyük şehirlerde geçici işçi (gurbetçi) olarak çalışmaktadırlar. Genelde genç (erkek) nüfusun katıldığı bu geçici göç hareketi, daimi göçlere dönüşme eğilimi taşımakta ve zamanla daimi göçlere dönüşmektedir.

Yerleşmeler, mevcut iktisadi fonksiyonel yapıları içinde, dikkate değer bir gelişme gösterememişlerdir. Yöredeki en az gelişmiş yerleşmeler oldukları dikkati çekmektedir.

Arızalı topoğrafya, ve yüksek eğitim değerleri ulaşımı olumsuz yönde etkilemiştir. Ayrıca, yerleşmeler, kapalı ekonomik yapıları nedeniyle çevre yerleşmelerle çok az

ilişki içindedirler. Yerleşmelerde pazara sunulabilecek ürün yok denecek kadar azdır. Yıllık gelir azlığı nedeniyle, satın alma gücü de düşüktür. bu durum ulaşımın gelişmesini engellemiştir.

Diğer taraftan, yerleşmelerin dağınık karakteri ve engebeli arazi, bu yerleşmelere götürülecek alt yapı hizmetlerini ve ondan yararlanmayı oldukça zorlaştırmaktadır.

Bu sonuçları tesbit ettikten sonra, yerleşmelerde ekonomik durumun iyileştirilmesine yönelik olarak şu öneriler getirilebilir: Yerleşmelerin gelir kaynakları içinde hayvancılık gelecek vadeden başlıca faaliyet alanı olarak gözükmektedir. Gerçekten önemli miktarlarda mera alanlarına sahip ve geniş yayla sahalarına yakın bir konumda bulunan bu yerleşmelerde (özellikle Derecikalanı, Tandır, Aydınlar, Ahurlu) hayvancılık açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Hayvancılığın geliştirilmesine yönelik olarak; et ve süt verimi yüksek hayvan ırklarının yetiştirilmesi, özellikle besicilik tarzında hayvancılığın geliştirilmesi otlak alanlarının faydalı ot yetiştirilmesi için planlanması, hayvan ürünlerinin pazarlanmasında organizasyon ve ulaşım problemleri çözümlenmelidir. Hayvan ürünlerini işleyen sanayi ile desteklenmelidir.

Ayrıca, arıcılık ve havuz balıkçılığı gibi faaliyetlerin gelişmesine çalışılmalıdır. Yörede bitki örtüsünün arıcılığa uygun olduğu uzmanlarca ifade edilmiştir. Nitekim yörede arıcılık yapanların sayısı artmaktadır. Yine Pazarsuyu deresinin kolları kenarında yer almış bu yerleşmeler, su kaynakları açısından havuz balıkçılığına (özellikle alabalık üretimine) oldukça uygun şartlara sahiptirler. Ancak bu konuda halka kredi ve teknik yardım sağlanmalıdır.

Sahil kesimine nazaran kışların daha sert ve uzun geçtiği yörede halk genelde atıl durumdadır. Erkek nüfus daha çok gurbetçi olarak köy dışına çıktığı bu dönemde özellikle kadın nüfusun halıcılık vb. el sanatlarıyla meşgul olması aile bütçesine ek bir gelir sağlayacaktır. Zaten ferdi olarak az da olsa yapılmakta olan bu tür faaliyetlerin bir plan ve program dahilinde yaygınlaştırılması gerekmektedir. İplik temini, tezgah ve teknik yardımın yanısıra özellikle pazarlama konusunda yardımcı olunmalıdır.

Yöreden uzak mesafeli göçlerin önlenmesi, nüfusun bölge içinde tutulması için; bölgesel bir kalkınma planıyla bölgesel kalkınma merkezlerini geliştirmek ve bölgenin tarım ağırlıklı işgücüne sanayi ve hizmet yönünde ağırlık kazandırmak gerekmektedir.

Kaynakça

- ÇAĞLAR, Y. (1986). Orman Köyleri ve Kalkındırılmasına Yönelik Etkinlikler, M.P.M., Ankara.
- EMİROĞLU, M. (1972). Türkiye'de Orman İçi Kırsal Yerleşmeleri ve Bolu Örneği, D.T.C.F. Coğrafya Araştırmaları Dergisi, No: 2, Ankara.
- SERGÜN, Ü. (1988). Kocaeli Yarımadasında Kırsal Yerleşme, İst. Üniv. Edeb. Fak. Yay. No: 3370, İstanbul.
- TUNÇDİLEK, N. (1984). Türkiye Köylerinin Yapısal Özelliklerine Toplu Bakış, İ.Ü. Deniz Bilimleri Ens. Yay. Bülten 1, İstanbul.
- TÜSİAD (1991). Orman Raporu, Yayın No: T/916.144, İstanbul.
- D.P.T. (1984). Kırsal Kalkınma, Yayın No: 1960, V. Beş Yıllık Kalkınma Planı, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara.

